ProBiblio | voor bibliotheken

Inschatting van het risico op laaggeletterdheid per wijk

Laaggeletterdheid in gemeente Krimpenerwaard

ProBiblio, in opdracht van Bibliotheek Krimpenerwaard

27 maart 2017

COLOFON

Inschatting van het risico op laaggeletterdheid per wijk, laaggeletterdheid in gemeente Krimpenerwaard
In opdracht van: Bibliotheek Krimpenerwaard

Uitvoering en rapportage:
Marion Kulk-Romein - mromein@probiblio.nl

In samenwerking met:
Jolijn Faber, Thomas Bersee, Ellie van der Meer

©ProBiblio, maart 2017

De ondersteuning van het openbarebibliotheekwerk door ProBiblio in Noord- en Zuid-Holland is mede mogelijk dankzij substantiële subsidie van de Provincie Noord-Holland en de Provincie Zuid-Holland.

MANAGEMENT SUMMARY

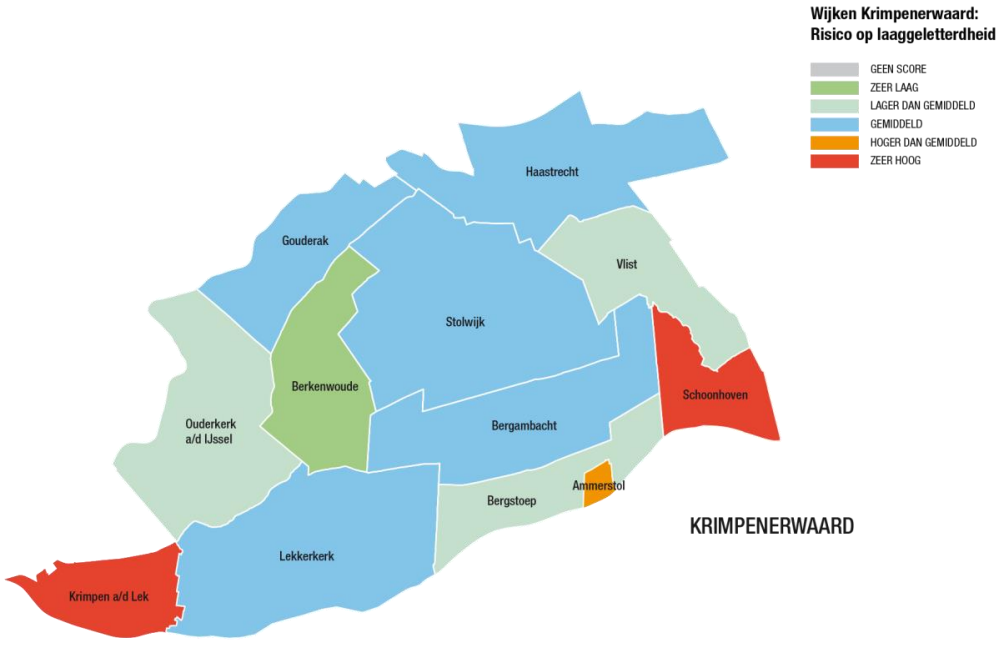
Er zijn in Nederland 2,5 miljoen laaggeletterden van 16 jaar en ouder. Dit is 18% van de totale bevolking van 16 jaar en ouder. Onder de 65-plussers zijn er 1,2 miljoen laaggeletterden, binnen de leeftijdsgroep 16 – 65 jaar (de beroepsbevolking) gaat het om 1,3 miljoen mensen. Het percentage laaggeletterden in de beroepsbevolking bedraagt 11,9%. Laaggeletterden hebben grote moeite met lezen, schrijven en het begrijpen en toepassen van informatie; ze zijn veelal ook zwak op het gebied van digitale vaardigheden.

Laaggeletterdheid is ook in gemeente Krimpenerwaard een probleem. Uit onderzoek van het ROA – Maastricht University blijkt dat in de gemeente Krimpenerwaard het percentage laaggeletterde tussen de 8 – 16 % ligt. In het landelijke onderzoek is het percentage laaggeletterden per regio aangegeven. De indeling in regio's houdt geen rekening met gemeentegrenzen. Het werkgebied van Krimpenerwaard valt dan ook onder verschillende regio's. Het percentage laaggeletterden in deze regio's loopt van 8-10% tot 13-16%. Het landelijk gemiddelde laaggeletterde inwoners ligt tussen de 11 – 13%. In de gemeente Krimpenerwaard wonen 34.000 inwoners tussen de 16 en 64 jaar (beroepsbevolking), in totaal wonen er 54.000 inwoners in de gemeente Krimpenerwaard. Dat betekent dat er **tussen de 2.700 en 5.400 laaggeletterde in de leeftijdsgroep 16 – 65 jaar** wonen in deze gemeente. Indien ook de laaggeletterde 65-plussers meegerekend worden dan zou het zelfs gaan om bijna een verdubbeling van het aantal. Dit komt neer op 5.400 tot 10.800 laaggeletterden van 16 jaar en ouder.

Waar zijn deze laaggeletterden in gemeente Krimpenerwaard te vinden? Wanneer in een wijk veel risicofactoren voorkomen, is het te verwachten dat hier veel laaggeletterden wonen. De indicatoren die ProBiblio in deze scan heeft meegenomen, zijn: leeftijd (45-plussers), migratiestatus (allochtonen), arbeidsmarktstatus (mensen met een uitkering), inkomen (mensen met een laag inkomen) en type woning (wijken met veel huurwoningen).

Bibliotheek Krimpenerwaard kan met deze scan werken aan een wijkgerichte aanpak van de preventie en bestrijding van laaggeletterdheid in het kader van het Taalakkoord voor de regio Midden-Holland.

Hieronder volgt een kaart van de wijken van gemeente Krimpenerwaard waarin het risico op laaggeletterdheid per wijk te zien is. **Krimpen aan de Lek** en **Schoonhoven** hebben een zeer hoog risico op laaggeletterdheid. Op pagina 11 staat de kaart in een groter formaat afgebeeld.

INHOUD

Colofon 2
Management summary....3
Inhoud....4
1 Inleiding....5
2 Laaggeletterdheid in Nederland....6
3 Laaggeletterdheid in de regio Midden-Holland....8
4 Laaggeletterdheid in gebied van Bibliotheek Krimpenerwaard: uitkomsten per wijk....9
5 Laaggeletterdheid in gebied van Bibliotheek Krimpenerwaard: verdieping van de indicatoren 13
6 Methodiek inschatting laaggeletterdheid per wijk 28
Geraadpleegde literatuur en bronnen 30

1 INLEIDING

1 op de 9 mensen in Nederland tussen de 16 en 65 jaar is laaggeletterd. Als we uitgaan van de gehele bevolking die ouder is dan 16 jaar (oftewel de beroepsbevolking), dan gaat het zelfs om 1 op de 6 Nederlanders. Laaggeletterden hebben grote moeite met lezen, schrijven en het begrijpen en toepassen van informatie. Daarnaast zijn ze veelal ook zwak op het gebied van digitale vaardigheden. Uit recent onderzoek van het CBS kwam naar voren dat maar liefst 21 procent van de Nederlanders weinig vaardigheden heeft in het gebruik van ICT.

Bibliotheken hebben soms moeite om aan de gemeente duidelijk te maken met wat voor problematiek ze te maken hebben rond kwetsbare burgers die moeite hebben met lezen en schrijven. Daarnaast is die kwetsbare doelgroep moeilijk te vinden en te bereiken door bibliotheken. Inzicht is daarvoor noodzakelijk – inzicht in hoe groot de doelgroep kwetsbare burgers is, hoe de groep is samengesteld en in welke wijken van het verzorgingsgebied die zich bevindt. In dit onderzoek wordt specifiek gekeken naar de groep laaggeletterden. Op basis van verschillende indicatoren geven wij aan hoe hoog het risico op laaggeletterdheid is in gemeente Krimpenerwaard.

Het doel van deze scan is het verkrijgen van inzicht in de laaggeletterdheid in gemeente Krimpenerwaard per wijk. Met behulp van de resultaten van deze scan, kan Bibliotheek Krimpenerwaard de gemeente en andere partijen informeren over de omvang van de groep laaggeletterden en de scan biedt de Bibliotheek de mogelijkheid om de dienstverlening hierop aan te passen. Dit met name in het kader van het Taalakkoord.

2 LAAGGELETTERDHEID IN NEDERLAND

Er zijn in Nederland 2,5 miljoen mensen van 16 jaar en ouder die moeite hebben met taal en rekenen *(bron: Algemene Rekenkamer - Aanpak van Laaggeletterdheid (april 2016)).* Dit is 18% van de totale bevolking van 16 jaar en ouder. Bij de 65-plussers gaat het om 1,2 miljoen mensen. Bij de leeftijdsgroep 16 – 65 jaar (de beroepsbevolking) komen we uit op 1,3 miljoen mensen. Dit betekent dat 1 op de 9 mensen in Nederland tussen de 16 en 65 jaar laaggeletterd is *(bron: Buisman, M., Allen, J., Fouarge, D., Houtkoop, W., Velden, R. van der - PIAAC: Kernvaardigheden voor Werk en Leven, resultaten van de Nederlandse survey 2012 (oktober 2013)).*

Laaggeletterden hebben niet alleen moeite met taal of rekenen, vaak zijn zij ook zwak op het gebied digitale vaardigheden. Ongeveer 21 procent van de Nederlanders heeft weinig vaardigheden in het gebruik van ICT *(bron: Akkerman, M. - Sociaaleconomische trends ICT-vaardigheden van Nederlanders (juli 2016)).*

Definitie laaggeletterdheid

Stichting Lezen & Schrijven hanteert de volgende definitie van laaggeletterdheid (*bron: http://www.lezenenschrijven.nl/feiten/laaggeletterdheid/ (augustus 2016)):*

“Laaggeletterdheid is een overkoepelende term voor mensen die grote moeite hebben met lezen, schrijven en het begrijpen en toepassen van informatie. Zij beheersen het minimale niveau om volwaardig in de Nederlandse maatschappij te kunnen functioneren niet. Dat niveau is door de overheid vastgesteld op eindniveau VMBO of niveau mbo-2/3 (niveau 2F binnen de Standaarden en eindtermen volwassenen educatie). Ze hebben bijvoorbeeld problemen met:

- formulieren invullen voor bijvoorbeeld zorgtoeslag, kinderopvang of de belasting
- straatnaamborden lezen
- voorlezen aan (klein)kinderen
- een (verjaardags)kaart schrijven
- geld opnemen bij een pinautomaat
- vertrektijden van de trein opzoeken
- ondertitels lezen
- recepten uit een kookboek lezen
- lezen en begrijpen van gezondheidstips, patiënten folders en bijsluiters van medicijnen”

Maatschappelijke problematiek

Stichting Lezen & Schrijven schrijft het volgende over laaggeletterdheid in Nederland:
“Laaggeletterdheid is in Nederland een groot probleem. 1 op de 9 mensen in Nederland tussen de 16 en 65 jaar is laaggeletterd. In totaal zijn dat 1,3 miljoen Nederlanders die grote moeite hebben met lezen en schrijven. Twee derde is van Nederlandse afkomst en een derde is van buitenlandse afkomst. 57% van hen is vrouw en 43% is man. Ongeveer 43% van de laaggeletterden is werkeloos of inactief op de arbeidsmarkt.
Laaggeletterden worden belemmerd bij hun dagelijks functioneren. Taal speelt immers een belangrijke rol om mee te kunnen doen in de samenleving. Het gaat om een basisvaardigheid die onder meer nodig is voor de opvoeding van kinderen, voor het volgen van onderwijs, voor het vinden en behouden van werk, voor het leiden van een gezond leven en het behoud van vitaliteit, voor maatschappelijke redzaamheid en voor actief burgerschap. Voorts zijn bij veel laaggeletterden, en met name die in de hogere leeftijdsgroepen, de computervaardigheden gering. Dit is zorgwekkend vanwege de toenemende digitalisering van de samenleving, waaronder de digitale werkmap van het UWV en de invoering van de E-overheid.

Een tekort aan basisvaardigheden (taal, rekenen en digitale vaardigheden) is niet alleen nadelig voor het betreffende individu, maar is ook schadelijk voor bedrijf en maatschappij. Het werkt maatschappelijke uitsluiting in de hand, Het heeft een negatief effect op de economische voorspoed,

de leefbaarheid, de maatschappelijke stabiliteit en de sociale cohesie. Laaggeletterdheid is een kostenfactor waarbij de rekening voor een groot deel wordt neergelegd bij de samenleving. De preventie en bestrijding van laaggeletterdheid is daarom van groot maatschappelijk belang. Een effectieve aanpak is alleen mogelijk door een brede gezamenlijke inspanning. Een belangrijke rol is daarbij weggelegd voor gemeenten, bibliotheken, onderwijsinstellingen, vrijwilligersorganisaties, bedrijven, uitkeringsinstanties, maatschappelijke instellingen en zorgorganisaties.

Laaggeletterdheid kost de Nederlandse samenleving naar schatting jaarlijks 556 miljoen euro. Een groot deel van deze kosten (circa 63%) wordt veroorzaakt door een verminderde productiviteit en verminderde belastinginkomsten. Een lagere productiviteit betekent op de middellange termijn een lager inkomen voor de laaggeletterde. Voor de (lokale) overheid betekent dit een verlies van circa € 140 per laaggeletterde, oftewel rond € 140 miljoen aan belasting die niet kan worden geïnd. Hier komen de uitkeringskosten voor werkloze laaggeletterden nog bij. Deze kosten worden geschat op circa € 75 miljoen per jaar (of circa € 75 per laaggeletterde persoon/ € 14.400,- per uitkeringsontvanger).”

3 LAAGGELETTERDHEID IN DE REGIO MIDDEN-HOLLAND

Laaggeletterdheid is ook in de regio Midden-Holland een probleem *(bron: Researchcentrum voor Onderwijs en Arbeidsmarkt/ROA - Maastricht University - Regionale spreiding van geletterdheid in Nederland (mei 2016)).* In tabel 1 is te zien hoe hoog het percentage laaggeletterden wordt geschat in de gebieden binnen de regio Midden-Holland.

Tabel 1. Laaggeletterdheid in Midden-Holland

Gebied/regio	% laag-geletterden (16 – 65 jaar)	Aantal laaggeletterden (16 - 65 jaar)	Inwoneraantal 16 - 65 jaar
Gouda	11-13%	4500 - 5800	47000
Bergambacht/ Bodegraven- Reeuwijk/ Nieuwkoop/ **Schoonhoven**/ **Vlist**	8-11%	5600 – 7000	59000
Boskoop/ Rijnwoude/ Waddinxveen	8-11%	2700 – 4000	38000
Ouderkerk/ Zuidplas	8-11%	2600 – 3700	32000
Krimpen aan den IJssel/ **Nederlek**	13-16%	3100 – 4300	27000
Landelijk gemiddelde	11-13%	± 1, 3 miljoen	10,9 miljoen

*Note: De wijken van gemeente Krimpenerwaard zijn onderverdeeld in verschillende regio's (zie **vet gedrukte onderdelen**). Bodegraven-Reeuwijk, Nieuwkoop, Zuidplas en Krimpen aan den IJssel vallen niet onder het verzorgingsgebied van Bibliotheek Krimpenerwaard.*

In het onderzoek van het ROA – Maastricht University zijn de 65-plussers niet meegerekend. Indien dit wel het geval was geweest dan zou het aantal laaggeletterden ongeveer verdubbeld zijn.

4 LAAGGELETTERDHEID IN GEBIED VAN BIBLIOTHEEK KRIMPENERWAARD: UITKOMSTEN PER WIJK

Uit onderzoek van het ROA – Maastricht University blijkt dat in de gemeente Krimpenerwaard het percentage laaggeletterde tussen de 8 – 16 % ligt. In het landelijke onderzoek is het percentage laaggeletterden per regio aangegeven. De indeling in regio's houdt geen rekening met gemeentegrenzen. Het werkgebied van Krimpenerwaard valt dan ook onder verschillende regio's. Het percentage laaggeletterden in deze regio's loopt van 8-10% tot 13-16%. Daarom kunnen we alleen stellen dat het percentage laaggeletterden in Krimpenerwaard tussen de brede range van 8 tot 16% ligt. Het landelijk gemiddelde laaggeletterde inwoners ligt tussen de 11 – 13%. In de gemeente Krimpenerwaard wonen 34.000 inwoners tussen de 16 en 64 jaar (beroepsbevolking), in totaal wonen er 54.000 inwoners in de gemeente Krimpenerwaard. Dat betekend dat er tussen de 2.700 en 5.400 laaggeletterde in de leeftijdsgroep 16 – 65 jaar wonen in deze gemeente. Indien ook de laaggeletterde 65-plussers meegerekend worden dan zou het zelfs gaan om bijna een verdubbeling van het aantal. Dit komt neer op 5.400 tot 10.800 laaggeletterden van 16 jaar en ouder.

Het risico op laaggeletterdheid hangt onder andere samen met de volgende factoren:

- **Leeftijd:** Laaggeletterdheid komt vaker voor in hogere leeftijdsgroepen. Hoe meer 45-plussers er in een wijk wonen, hoe hoger de kans op laaggeletterdheid.
- **Migratiestatus:** bij allochtonen komt vooral in de 1e generatie laaggeletterdheid vaker voor. Een andere risicogroep zijn allochtone jongeren in de 2e of 3e generatie.
- **Arbeidsmarktstatus:** laaggeletterdheid komt vaker voor bij mensen die geen werk hebben.
- **Inkomen:** laaggeletterdheid komt vaker voor bij mensen die moeten rondkomen van een lager inkomen.
- **Type woning:** laaggeletterdheid komt vaker onder mensen voor die wonen in een huurwoning.

In hoofdstuk 6 beschrijven we waarom we deze indicatoren hebben meegenomen. Andere indicatoren (zoals opleidingsniveau, gezondheid, geslacht of beroep) zijn in deze scan niet meegenomen, omdat hierover geen betrouwbare informatie aanwezig is per wijk of de indicator niet goed bruikbaar is. Op basis van de vijf bovengenoemde factoren heeft ProBiblio per wijk een inschatting gemaakt naar het risico op laaggeletterdheid.
In hoofdstuk 5 komen de indicatoren per wijk uitgebreider aan de orde.
In figuur 1 is te zien in welke wijken van gemeente Krimpenerwaard het risico op laaggeletterdheid het grootste is. Tabel 2 geeft weer op welke indicatoren de risico- inschatting is gebaseerd.

Het verzorgingsgebied van Bibliotheek Krimpenerwaard heeft een landelijk en dorpsachtig karakter. Dit betekent dat het risico op laaggeletterdheid meer over het gebied gespreid is.
Dit in tegenstelling tot steden waar doorgaans bepaalde wijken zijn aan te wijzen met een significant hoog risico op laaggeletterdheid.

In de gemeente Krimpenerwaard zien we twee wijken met een zeer hoog risico op laaggeletterdheid (Krimpen aan de Lek en Schoonhoven). Een wijk heeft een hoger dan gemiddeld risico op laaggeletterdheid (Ammerstol). In vijf wijken is er een gemiddeld risico op laaggeletterdheid (Lekkerkerk, Gouderak, Bergambacht, Haastrecht en Stolwijk). In drie wijken zien we een lager dan gemiddeld risico op laaggeletterdheid (Ouderkerk aan den IJssel, Bergstoep en Vlist). In een wijk is er een zeer laag risico op laaggeletterdheid (Berkenwoude). Hierna benoemen we kort de kenmerken per wijk.

Zeer hoog risico op laaggeletterdheid:

- **Krimpen aan de Lek**: in Krimpen aan de Lek zien we een hoger percentage allochtonen. Tevens zien we een hoger aandeel mensen dat rond moet komen van een lager inkomen en een hoger percentage inwoners die wonen in een huurwoning. Op het percentage 45-plussers en inwoners met een uitkering zien we een gemiddelde score.
- **Schoonhoven**: ook in Schoonhoven zien we een hoger percentage allochtonen. Daarnaast is er een hoger percentage in deze wijk die een uitkering ontvangt en zijn er meer mensen die in de lage inkomenscategorie vallen. Tevens zijn er verhoudingsgewijs meer huurwoningen. Het aantal 45-plussers is gemiddeld.

Hoger risico dan gemiddeld op laaggeletterdheid:

- **Ammerstol**: In Ammerstol wonen er meer mensen van 45 jaar of ouder. Een hoger percentage woont in een huurwoning. Er is een gemiddelde score op percentage allochtonen, uitkeringsgerechtigden en mensen met een lager inkomen.

Gemiddeld risico op laaggeletterdheid:

- **Lekkerkerk**: in deze wijk wonen er relatief veel mensen van 45 jaar of ouder. Op de overige indicatoren wordt er gemiddeld gescoord.
- **Gouderak**: in Gouderak wonen relatief minder 45-plussers. Op de overige indicatoren wordt er gemiddeld gescoord.
- **Bergambacht**: in deze wijk wordt er op alle indicatoren gemiddeld gescoord.
- **Haastrecht**: in deze wijk wonen er relatief veel mensen van 45 jaar of ouder. Op de overige indicatoren wordt er gemiddeld gescoord.
- **Stolwijk**: in deze wijk wonen er relatief veel mensen in een koopwoning. Op de overige indicatoren scoort deze wijk gemiddeld.

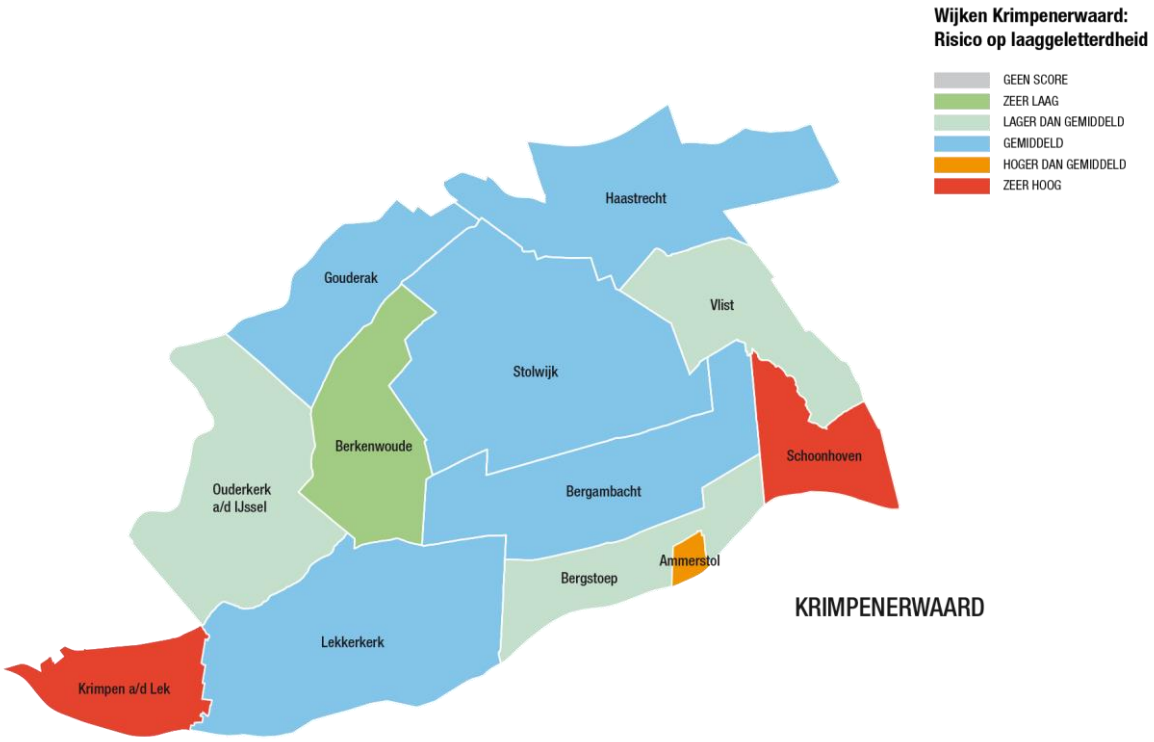
Lager risico dan gemiddeld op laaggeletterdheid:

- **Ouderkerk aan den IJssel**: in deze wijk wonen er minder allochtonen, uitkeringsgerechtigden en er staan verhoudingsgewijs minder huurwoningen. De overige indicatoren zijn gemiddeld.
- **Bergstoep**: in Bergstoep wonen relatief minder mensen die een lager inkomen hebben en daarnaast zijn er minder huurwoningen. Op de overige indicatoren scoort deze wijk gemiddeld.
- **Vlist**: in Vlist wonen minder allochtonen en zijn er relatief minder mensen die rond moeten komen van een lager inkomen. De overige indicatoren zijn gemiddeld.

Zeer laag risico op laaggeletterdheid:

- **Berkenwoude**: in Berkenwoude wordt op alle indicatoren laag gescoord.

Figuur 1. Risico op laaggeletterdheid per wijk

Tabel 2. Indicatoren laaggeletterdheid per wijk

Wijk	% 45-plus	% alloch-toon	% mensen met een uitkering	% lage inkomens	% huur woningen	Risico op laaggeletterd-heid
Lekkerkerk	+	=	=	=	=	Gemiddeld
Krimpen aan de Lek	=	+	=	+	+	Zeer hoog
Ouderkerk aan den IJssel	=	-	-	=	-	Lager dan gemiddeld
Gouderak	-	=	=	=	=	Gemiddeld
Bergambacht	=	=	=	=	=	Gemiddeld
Bergstoep	=	=	=	-	-	Lager dan gemiddeld
Ammerstol	+	=	=	=	+	Hoger dan gemiddeld
Berkenwoude	-	-	-	-	-	Zeer laag
Haastrecht	+	=	=	=	=	Gemiddeld
Stolwijk	=	=	=	=	-	Gemiddeld
Vlist	=	-	=	-	=	Lager dan gemiddeld
Schoonhoven	=	+	+	+	+	Zeer hoog

+	oververtegenwoordigd – hoger risico op laaggeletterdheid
=	gemiddeld risico op laaggeletterdheid
-	ondervertegenwoordigd – lager risico op laaggeletterdheid

5 LAAGGELETTERDHEID IN GEBIED VAN BIBLIOTHEEK KRIMPENERWAARD: VERDIEPING VAN DE INDICATOREN

In dit hoofdstuk gaan we dieper in op de belangrijkste indicatoren met betrekking tot laaggeletterdheid in de wijken van gemeente Krimpenerwaard. Per indicator is te zien hoe de situatie er in de verschillende wijken uitziet.
De bronnen waar de gegevens vandaan komen staan in hoofdstuk 6 Methodiek inschatting laaggeletterdheid per wijk.

5.1 Leeftijdsgroepen per wijk

Laaggeletterdheid komt vaker voor in hogere leeftijdsgroepen. Hoe meer 45-plussers er in een wijk wonen, hoe hoger de kans op laaggeletterdheid.
In tabel 3 is de verdeling naar leeftijdscategorie in de verschillende wijken van gemeente Krimpenerwaard te zien en in figuur 2 de verdeling van de leeftijdscategorie 45 – 64 jaar en de categorie 65 jaar en ouder.

Uitkomsten gebied van Bibliotheek Krimpenerwaard
49% van de inwoners van gemeente Krimpenerwaard is 45 jaar of ouder. In de wijken Haastrecht (53%), Lekkerkerk (51%) en Ammerstol (51%) zijn de meeste 45-plussers woonachtig. In Gouderak (44%) en Berkenwoude(45%) wonen de minste 45-plussers.

Gemiddeld is 29% van de inwoners van de gemeente Krimpenerwaard tussen 45 en 65 jaar oud. In de wijken Ammerstol en Haastrecht wonen relatief veel inwoners in de leeftijd van 45 tot 65 jaar. In de wijken Ouderkerk aan den IJssel, Gouderak, Bergambacht en Bergstoep wonen het minste aantal inwoners tussen de 45 en 65 jaar.

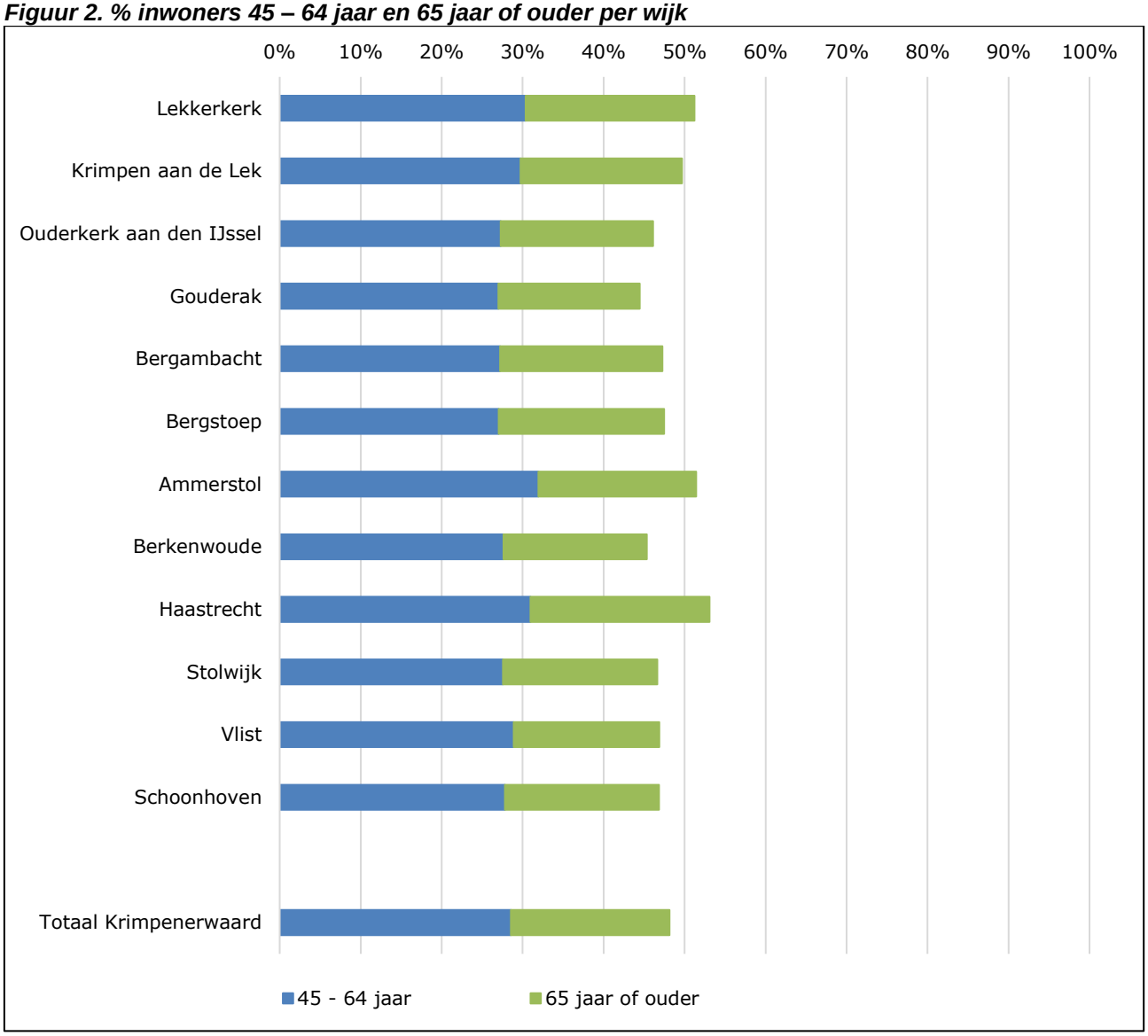
Kijken we naar de leeftijdsgroep 65 jaar en ouder dan zien we die relatief gezien veel terug in Lekkerkerk en Haastrecht. Gemiddeld gezien is 20% van de bevolking in de gemeente Krimpenerwaard 65 jaar of ouder.

De meeste 45-plussers wonen in de wijken Haastrecht, Lekkerkerk en Ammerstol. Op basis van deze indicator is er een hoger risico op laaggeletterdheid. In Gouderak en Berkenwoude wonen verhoudingsgewijs de minste 45-plussers.

Tabel 3. % verdeling van de inwoners naar leeftijdscategorie per wijk

Wijk	0 - 14 jaar	15 - 24 jaar	25 - 44 jaar	45 - 64 jaar	65 jaar of ouder
Lekkerkerk	15%	12%	21%	30%	21%
Krimpen aan de Lek	15%	13%	22%	30%	20%
Ouderkerk aan den IJssel	19%	13%	23%	27%	19%
Gouderak	20%	14%	23%	27%	17%
Bergambacht	19%	13%	21%	27%	20%
Bergstoep	17%	13%	23%	27%	20%
Ammerstol	15%	10%	24%	32%	19%
Berkenwoude	24%	12%	19%	28%	18%
Haastrecht	16%	13%	19%	31%	22%
Stolwijk	19%	13%	21%	28%	19%
Vlist	18%	14%	22%	29%	18%
Schoonhoven	18%	12%	23%	28%	19%
Totaal Krimpenerwaard	17%	13%	22%	29%	20%

Figuur 2. % inwoners 45 – 64 jaar en 65 jaar of ouder per wijk

5.2 Herkomst/etniciteit per wijk

Allochtonen zijn vaker laaggeletterd dan autochtonen. Toch zijn in absolute zin autochtonen in de meerderheid als het gaat om laaggeletterdheid, omdat de groep autochtonen in Nederland (78%) veel groter is dan de groep allochtonen (22%). Hoewel er in Nederland meer autochtone dan allochtone laaggeletterden zijn, is de kans op laaggeletterdheid binnen allochtone groepen wel groter. Bij allochtonen komt vooral in de 1e generatie laaggeletterdheid veel voor. Een andere risicogroep zijn allochtone jongeren in de 2e of 3e generatie.

In tabel 4 staat de verdeling van de etnische groepen per wijk en in figuur 3 staan de etnische groepen uitgesplitst naar autochtonen, westerse en niet-westerse allochtonen.

Uitkomsten gebied van Bibliotheek Krimpenerwaard
In de gemeente Krimpenerwaard is 10% van de inwoners van allochtone afkomst. De grootste groep komt uit andere Westerse landen (5%).

In Schoonhoven (16%) en Krimpen aan de Lek (10%) wonen verhoudingsgewijs de meeste inwoners van allochtone afkomst. In beide wijken is 6% van Westerse allochtonen afkomst. In Schoonhoven is tevens een grote groep allochtonen met Marokkaanse afkomst (7%). In Vlist (5%), Ouderkerk aan den IJssel (6%) en Stolwijk (6%) wonen het minste aantal inwoners van een allochtone afkomst.

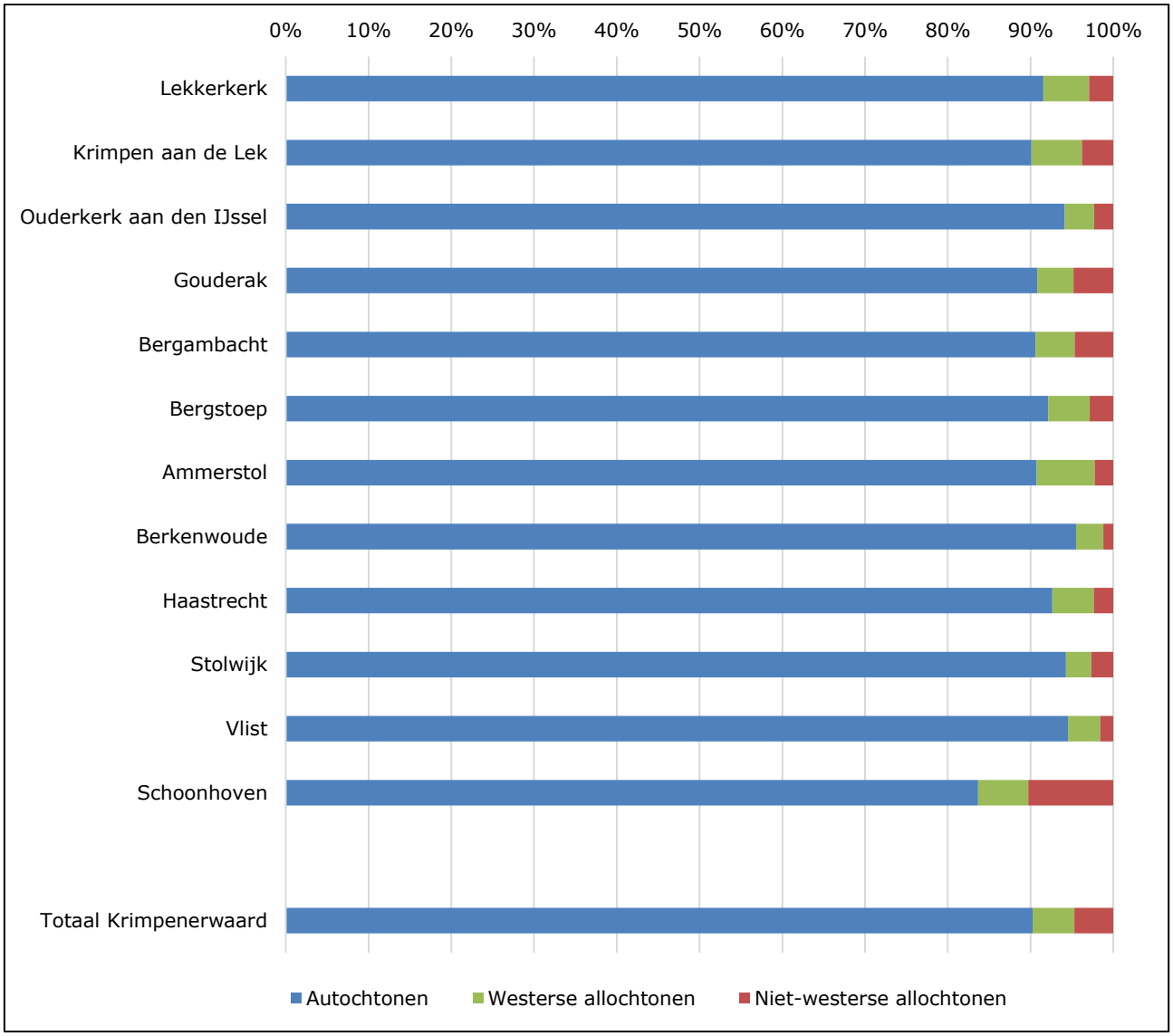
In figuur 3 is een uitsplitsing te zien van de inwoners per wijk naar autochtonen, westerse allochtonen en niet-westerse allochtonen. De wijken met het hoogste percentage niet-westerse allochtonen zijn Schoonhoven, Gouderak en Bergambacht.

In de wijken Schoonhoven en Krimpen aan de lek zijn de allochtonen oververtegenwoordigd. In Vlist, Ouderkerk aan den IJssel en Stolwijk wonen verhoudingsgewijs de minste allochtonen.

Tabel 4. % verdeling van etnische groepen per wijk

Wijk	Autoch-tonen	Westerse alloch-tonen	Marokko	Neder-landse Antillen en Aruba	Suri-name	Turkije	Overig niet-westers
Lekkerkerk	92%	6%	0%	0%	0%	0%	2%
Krimpen aan de Lek	90%	6%	1%	0%	0%	0%	2%
Ouderkerk aan den IJssel	94%	4%	0%	0%	0%	0%	2%
Gouderak	91%	4%	2%	0%	0%	0%	3%
Bergambacht	91%	5%	2%	0%	0%	0%	2%
Bergstoep	92%	5%	0%	0%	0%	0%	3%
Ammerstol	91%	7%	0%	1%	0%	0%	2%
Berkenwoude	95%	3%	0%	0%	0%	0%	1%
Haastrecht	93%	5%	0%	0%	0%	0%	2%
Stolwijk	94%	3%	0%	0%	0%	0%	2%
Vlist	95%	4%	1%	0%	0%	0%	1%
Schoonhoven	84%	6%	7%	0%	0%	0%	3%
Totaal Krimpenerwaard	90%	5%	2%	0%	0%	0%	2%

Figuur 3. Verdeling van etnische groepen per wijk uitgesplitst naar autochtonen, westerse en niet-westerse allochtonen

5.3 Participatie op de arbeidsmarkt

Laaggeletterdheid komt relatief vaak voor bij langdurig werkzoekenden en mensen met een uitkering. In tabel 5 en figuur 4 wordt het percentage van de inwoners dat een uitkering ontvangt uitgesplitst naar wijk weergegeven.

De volgende uitkeringsvormen worden bekeken:

- Bijstand
- AO (Tegemoetkoming arbeidsongeschikten)
- WW (Werkloosheidsuitkering)
- AOW (Algemene Ouderdom Wet) – deze uitkering wordt niet meegenomen in de bepaling van het risico op laaggeletterdheid

Uitkomsten gebied van Bibliotheek Krimpenerwaard
In gemeente Krimpenerwaard ontvangt 7% van de inwoners een bijstandsuitkering, AO of WW. In Schoonhoven wonen tevens relatief gezien de meeste mensen met een uitkering, namelijk 9%. De wijken waarin het laagste percentage inwoners een uitkering ontvangen zijn Ouderkerk aan den IJssel (5%) en Berkenwoude (5%).

Het aandeel mensen dat een bijstandsuitkering ontvangt is gelijkmatig verdeeld onder de inwoners van de gemeente Krimpenerwaard.
4% van de inwoners van de gemeente Krimpenerwaard ontvangt een AO-uitkering, in Vlist wonen de meeste mensen met een AO-uitkering, namelijk 6%.
Gemiddeld ontvangt 2% van de inwoners van de gemeente Krimpenerwaard een WW-uitkering. De wijk met het hoogste percentage WW-uitkeringen is Ammerstol, namelijk 4%.

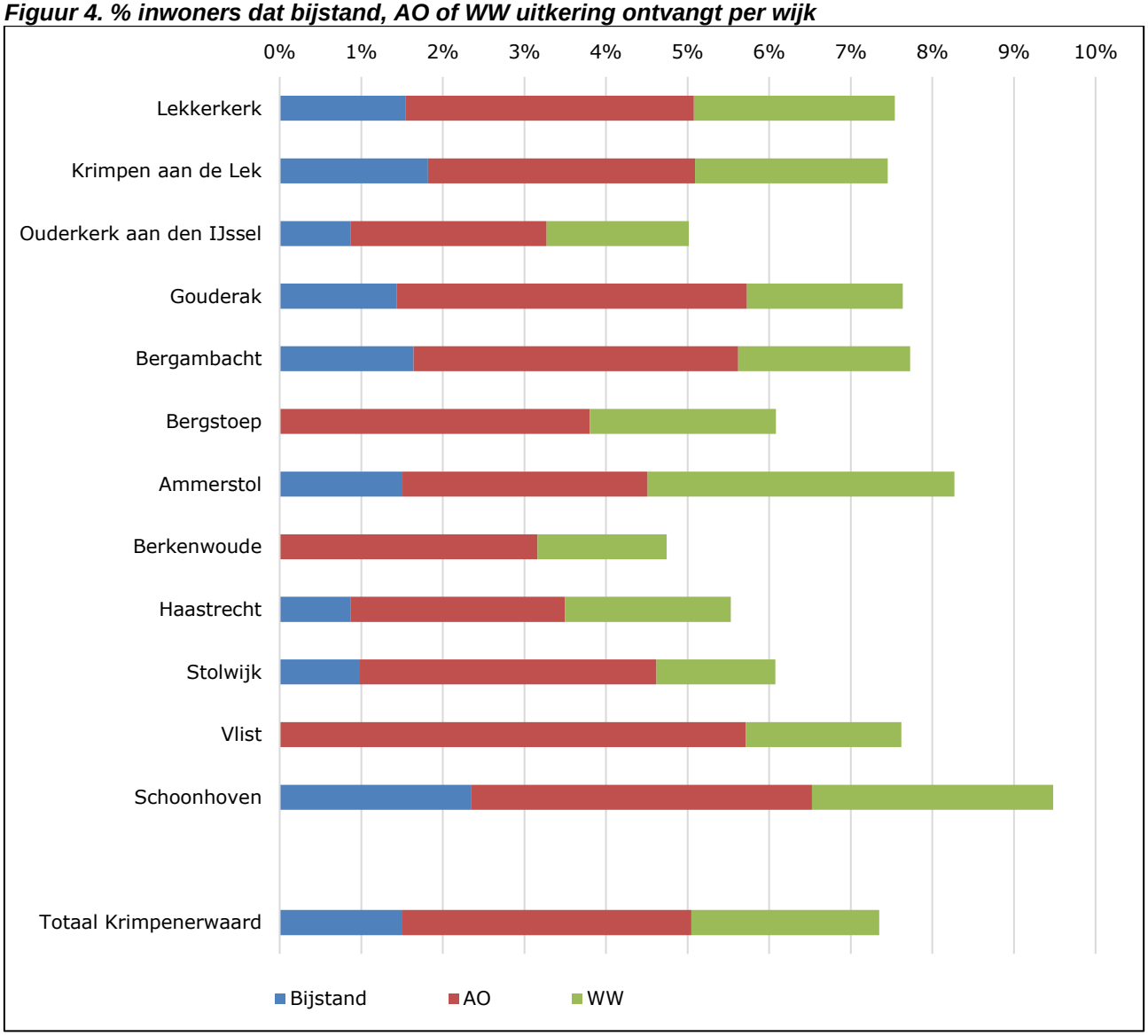
In Schoonhoven ontvangen de meeste mensen een uitkering. In Ouderkerk aan den IJssel en Berkenwoude wonen er verhoudingsgewijs de minste uitkeringsgerechtigden.

Tabel 5. % inwoners dat een uitkering ontvangt per wijk

Wijk	Bijstand	AO	WW	*AOW*
Lekkerkerk	2%	4%	2%	*24%*
Krimpen aan de Lek	2%	3%	2%	*23%*
Ouderkerk aan den IJssel	1%	2%	2%	*23%*
Gouderak	1%	4%	2%	*21%*
Bergambacht	2%	4%	2%	*24%*
Bergstoep	0%	4%	2%	*24%*
Ammerstol	2%	3%	4%	*23%*
Berkenwoude	0%	3%	2%	*22%*
Haastrecht	1%	3%	2%	*26%*
Stolwijk	1%	4%	1%	*23%*
Vlist	0%	6%	2%	*23%*
Schoonhoven	2%	4%	3%	*23%*
Totaal Krimpenerwaard	1%	4%	2%	*23%*

Note: procentuele verhouding uitkering is gebaseerd op het aantal inwoners per wijk van 15 jaar en ouder.

Figuur 4. % inwoners dat bijstand, AO of WW uitkering ontvangt per wijk

5.4 Financiële situatie: inkomen

Laaggeletterden blijken doorgaans over een lager inkomen te beschikken dan niet-laaggeletterden. Dit is niet alleen het geval voor individueel inkomen maar ook voor huishoudinkomen. Uit onderzoek blijkt dat 37% van de laaggeletterden behoort tot de laagste inkomensgroep. Van de laaggeletterden moet 19% ten minste één jaar rondkomen van een inkomen onder de armoedegrens. Verder blijkt ruim 6% van de laaggeletterden langdurig arm.

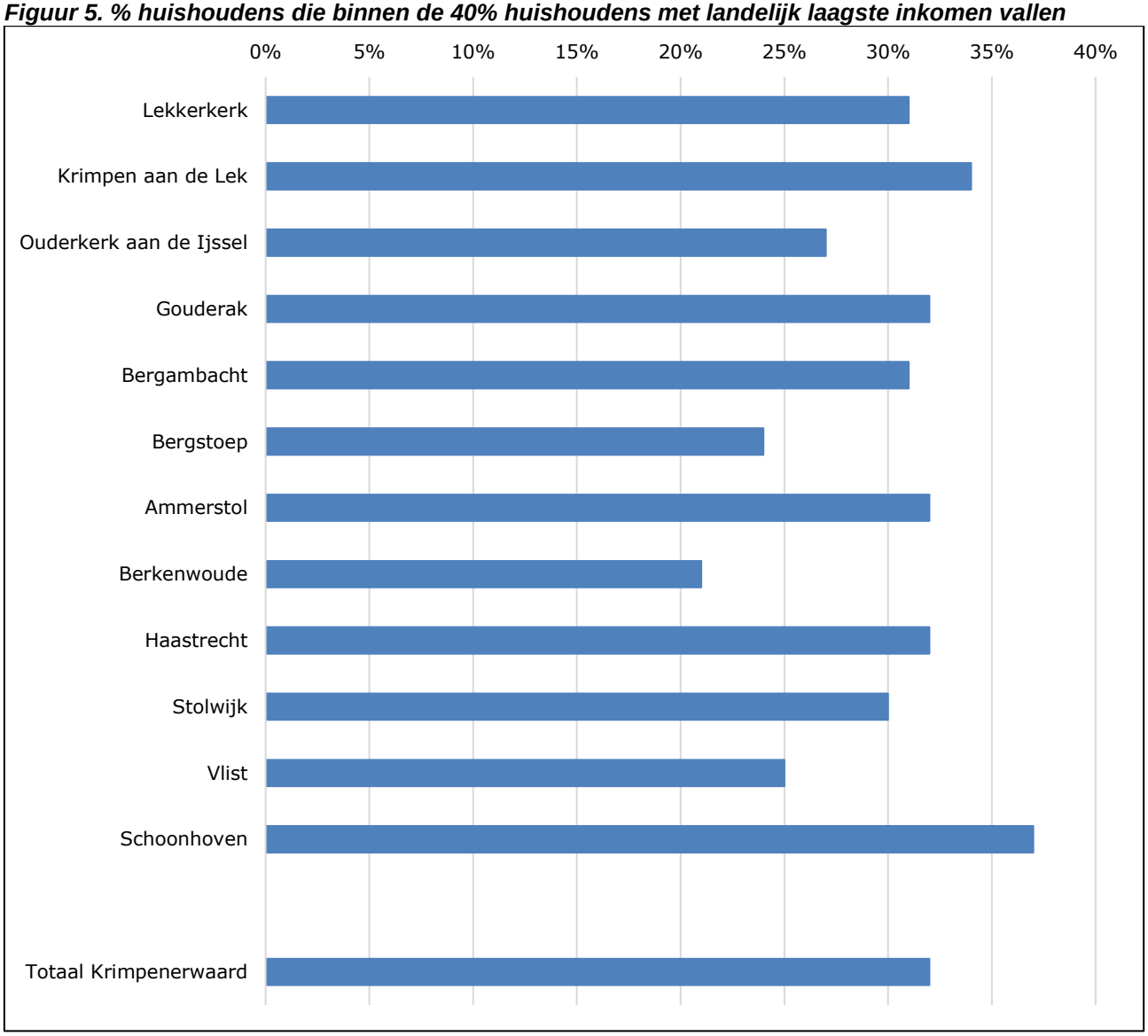
In tabel 6 wordt het gemiddeld inkomen per inwoner weergegeven in de verschillende wijken in de gemeente Krimpenerwaard en in figuur 5 het percentage van de huishoudens die in de 40% laagste inkomens van Nederland vallen.

Uitkomsten gebied van Bibliotheek Krimpenerwaard
In figuur 5 is het percentage huishoudens te zien met een ‘laag’ besteedbaar huishoudensinkomen. Het gaat hier om de huishoudens die vallen binnen de groep 40% laagste inkomens van Nederland. Wanneer gekeken wordt naar het aantal huishoudens in de gemeente Krimpenerwaard die vallen in de 40% laagste inkomens in Nederland, zien we dat 32% van de huishoudens dit gebied binnen deze groep valt. Dat betekent dat het aantal huishoudens in gemeente Krimpenerwaard dat moet leven van een laag inkomen lager ligt dan in de rest van Nederland.
In Schoonhoven (37%) en Krimpen aan de Lek (34%) ligt dit percentage het hoogst. In Berkenwoude (21%), Bergstoep (24%) en Vlist (25%) ligt het percentage huishoudens dat rond moet komen van een laag inkomen het laagst.

In tabel 6 gemiddeld inkomen per inwoner is een uitsplitsing te zien van het gemiddeld inkomen per persoon naar wijk. De inkomens in de gemeente Krimpenerwaard liggen redelijk gelijk met het gemiddelde persoonlijk inkomen in Nederland van €23.200 per jaar en het gemiddelde persoonlijk inkomen in Zuid-Holland van €23.600 per jaar. In Gouderak komen de inwoners met het laagste gemiddeld inkomen per inwoner rond en in de wijken Bergstoep en Ammerstol ligt het gemiddelde persoonlijk inkomen per inwoner het hoogst.

In Schoonhoven en in de wijk Krimpen aan de Lek wonen procentueel de meeste mensen die in de categorie laagste inkomen vallen. In Berkenwoude, Bergstoep en Vlist wonen er verhoudingsgewijs de minste mensen die in deze categorie vallen.

Figuur 5. % huishoudens die binnen de 40% huishoudens met landelijk laagste inkomen vallen

Toelichting op figuur 5
40% huishoudens laagste inkomen
Aandeel particuliere huishoudens die behoren tot de landelijke 40% huishoudens met laagste huishoudinkomen. Particuliere huishoudens zijn ingedeeld naar hoogte van het besteedbaar huishoudinkomen.
De indeling vindt plaats nadat huishoudens landelijk zijn gerangschikt van laag naar hoog besteedbaar huishoudinkomen. Tot de laagste 40-procent-groep worden de veertig procent huishoudens met het laagste besteedbaar inkomen gerekend.

Het besteedbaar inkomen van particuliere huishoudens bestaat uit het bruto-inkomen verminderd met:

- Betaalde inkomensoverdrachten, zoals alimentatie
- premies inkomensverzekeringen zoals premies betaald voor sociale verzekeringen, volksverzekeringen en particuliere verzekeringen in verband met werkloosheid, arbeidsongeschiktheid en ouderdom en nabestaanden
- premies ziektekostenverzekeringen
- belastingen op inkomen en vermogen

Tabel 6. Gemiddeld inkomen per inwoner

Wijk	Gemiddeld inkomen per inwoner
Lekkerkerk	23.900
Krimpen aan de Lek	23.600
Ouderkerk aan de Ijssel	22.900
Gouderak	22.100
Bergambacht	22.700
Bergstoep	26.200
Ammerstol	24.600
Berkenwoude	24.200
Haastrecht	23.700
Stolwijk	23.300
Vlist	22.400
Schoonhoven	22.800
Totaal Krimpenerwaard	23.300

Toelichting op tabel 6
Inkomen van personen verdeeld naar inwoners
De inkomensgegevens zijn gebaseerd op persoonlijk inkomen. Dit omvat de volgende bestanddelen van het bruto-inkomen van een persoon:

- Inkomen uit arbeid
- Inkomen uit eigen onderneming
- Uitkering inkomensverzekeringen
- Uitkering sociale voorzieningen (met uitzondering van kinderbijslag)

5.5 Financiële situatie: type woning

Laaggeletterden wonen vaker in een huurwoning en vaker in een wijk met minder sociale status. Naast de gemiddelde huizenprijs kan ook de verdeling tussen koop- en huurwoningen een voorspeller zijn voor de financiële situatie en daarmee laaggeletterdheid. In figuur 6 wordt de gemiddelde woningwaarde weergegeven en in figuur 7 de verdeling tussen koop- en huurwoningen.

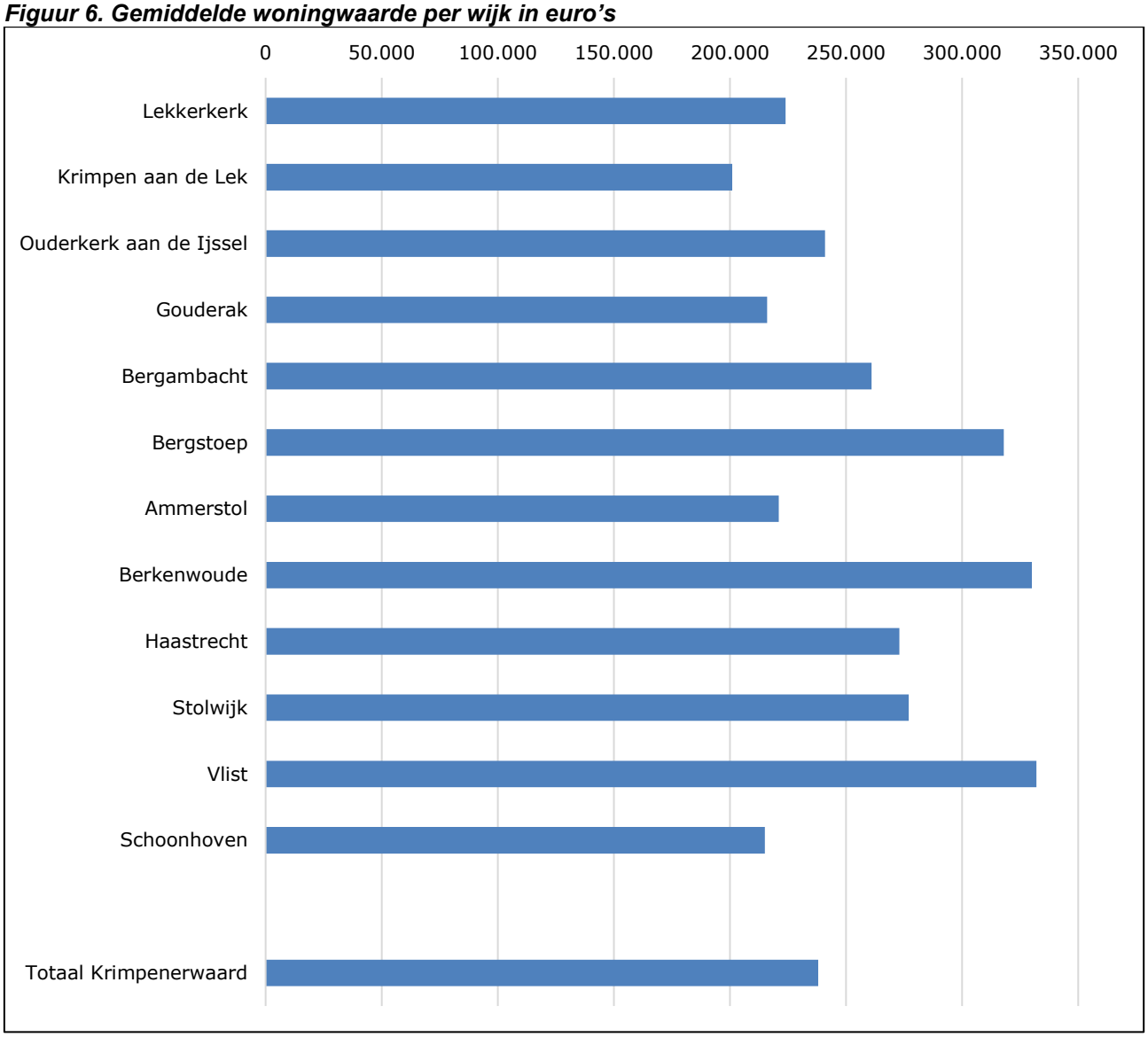
Uitkomsten gebied van Bibliotheek Krimpenerwaard
In Nederland is gemiddeld 60% van alle huizen een huurwoning. Gemiddeld zijn er in gemeente Krimpenerwaard 38% van de huizen een huurwoning, het percentage huurwoningen ligt voor dit gebied dus een stuk lager dan gemiddeld in Nederland.

De wijken met de hoogste percentage huurwoningen zijn Ammerstol (44%), Schoonhoven (43%) en Krimpen aan de Lek (42%). De meeste koophuizen, en daarmee de minste huurhuizen, staan in Berkenwoude (21%), Ouderkerk aan den IJssel (29%) en Stolwijk (32%).

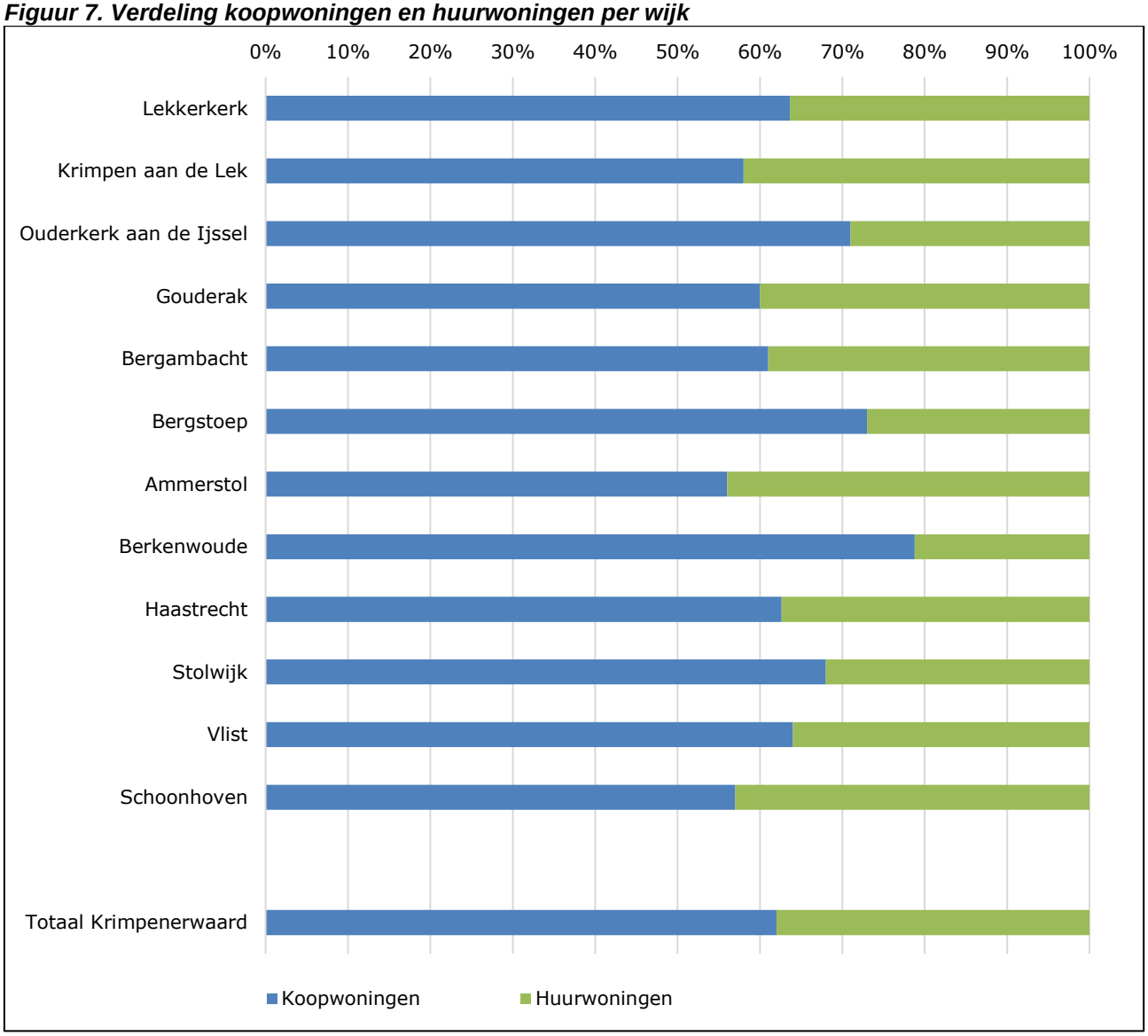
In gemeente Krimpenerwaard is de gemiddelde woningwaarde €238.000. De gemiddelde woningwaarde in Nederland is €211.000 en de gemiddelde woningwaarde in Zuid-Holland is €199.000. De huizenprijs in de gemeente Krimpenerwaard ligt dus gemiddeld een stuk hoger, maar tussen de wijken zitten wel grote verschillen. In Krimpen aan de Lek ligt de gemiddelde woningwaarde het laagste, namelijk €201.000. De hoogste gemiddelde huizenprijs zien we in de wijken Bergstoep, Berkenwoude en Vlist, namelijk boven de €315.000.

In Ammerstol, Schoonhoven en Krimpen aan de Lek zijn er de meeste huurwoningen. In Berkenwoude, Ouderkerk aan den IJssel en Stolwijk zijn er verhoudingsgewijs de meeste koophuizen.

Figuur 6. Gemiddelde woningwaarde per wijk in euro's

Figuur 7. Verdeling koopwoningen en huurwoningen per wijk

6 METHODIEK INSCHATTING LAAGGELETTERDHEID PER WIJK

6.1 Laaggeletterdheid in Nederland

De informatie over laaggeletterdheid in Nederland hebben we verzameld met deskresearch: via de website van Stichting Lezen & Schrijven en via verschillende onderzoeken. De onderzoeken worden op de betreffende plaatsen genoemd.

6.2 Laaggeletterdheid in Midden-Holland

De informatie over laaggeletterdheid in Midden-Holland hebben we gehaald uit het onderzoek Regionale spreiding van geletterdheid in Nederland door Researchcentrum voor Onderwijs en Arbeidsmarkt en Maastricht University.

6.3 Laaggeletterdheid in gemeente Krimpenerwaard

Voor de informatie over laaggeletterdheid in gemeente Krimpenerwaard hebben we verschillende indicatoren gebruikt. We hebben daarvoor informatie uit een aantal bronnen met elkaar gecombineerd en hier zelf conclusies uit getrokken.

Indicatoren
Uit een groot internationaal onderzoek naar geletterdheid blijkt dat het profiel van laaggeletterden in vergelijking met niet-laaggeletterden relatief vaker bestaat uit vrouwen, laaggeschoolden (lager onderwijs of vbo), ouderen, allochtonen uit de eerste generatie en mensen die niet participeren op de arbeidsmarkt *(bron: Buisman, M., Allen, J., Fouarge, D., Houtkoop, W., Velden, R. van der - PIAAC: Kernvaardigheden voor Werk en Leven, resultaten van de Nederlandse survey 2012 (oktober 2013)).*

In het rapport Regionale spreiding van geletterdheid in Nederland *(bron: Researchcentrum voor Onderwijs en Arbeidsmarkt/ROA - Maastricht University - Regionale spreiding van geletterdheid in Nederland (mei 2016))* wordt ook een aantal risicofactoren benoemd die sterk samenhangen met laaggeletterdheid, zoals: leeftijd, migratiestatus en arbeidsmarktstatus.

Tevens blijkt dat armoede en laaggeletterdheid hand in hand gaan. Laaggeletterdheid is vaak een belemmering om zelfredzaam te zijn en andersom vergroot armoede de kans op laaggeletterdheid. *(bron: Christoffels, I., Baay, P., Bijlsma, I. en Levels, M. - Over de relatie tussen laaggeletterdheid en armoede (mei 2016)).*

Wanneer in een wijk deze risicofactoren meer dan gemiddeld voorkomen, is het te verwachten dat hier veel laaggeletterden wonen.

De indicatoren die we in deze scan hebben meegenomen, zijn:

- **Leeftijd:** Laaggeletterdheid komt vaker voor in hogere leeftijdsgroepen. Hoe meer 45-plussers er in een wijk wonen, hoe hoger de kans op laaggeletterdheid.
- **Migratiestatus:** bij allochtonen komt vooral in de 1e generatie laaggeletterdheid veel voor. Een andere risicogroep zijn allochtone jongeren in de 2e of 3e generatie.
- **Arbeidsmarktstatus:** laaggeletterdheid komt vaker voor bij mensen die geen werk hebben.
- **Inkomen**: laaggeletterdheid komt vaker voor bij mensen die moeten rondkomen van een laag inkomen.
- **Type woning**: laaggeletterdheid komt vaker voor in wijken waar meer huurwoningen zijn.

Er zijn naast de eerdergenoemde factoren, ook nog andere indicatoren die een indicatie kunnen geven over het risico op laaggeletterdheid. Niet over alle indicatoren is echter informatie aanwezig op wijkniveau of de indicator is niet goed bruikbaar. Het gaat bijvoorbeeld om geslacht (vrouwen zijn vaker laaggeletterd dan mannen), beroep (laaggeletterdheid komt vaker voor bij mensen die een beroep hebben met een lagere status, zoals ongeschoold werk of productiearbeid), gezondheid (laaggeletterdheid komt vaker voor bij mensen die hun gezondheid als matig of slecht ervaren) ,opleidingsniveau (laaggeletterdheid komt veel vaker voor bij mensen met een laag opleidingsniveau) of soort opleiding (laaggeletterdheid komt vaker voor bij mensen met een beroepsopleiding (bijvoorbeeld mbo), dan bij mensen met een algemene opleiding (bijvoorbeeld havo/vwo)).

Bronnen
De bronnen van de indicatoren die meegenomen worden in deze scan staan in tabel 7:

Tabel 7. Bronnen indicatoren laaggeletterdheid

Indicator	Definitie	Bron
Leeftijd	% mensen 45-plussers	CBS Kerncijfers wijken en buurten 2015
Arbeidsmarktstatus	% mensen met een uitkering	CBS Kerncijfers wijken en buurten 2015
Migratiestatus	% allochtoon	CBS Kerncijfers wijken en buurten 2015
Inkomen	% mensen met een lager inkomen	CBS Kerncijfers wijken en buurten 2014
Type woning	% huurwoningen	CBS Kerncijfers wijken en buurten 2014

GERAADPLEEGDE LITERATUUR EN BRONNEN

Onderzoeken

Algemene Rekenkamer - Aanpak van Laaggeletterdheid (april 2016)

Akkerman, M. - Sociaaleconomische trends ICT-vaardigheden van Nederlanders (juli 2016)

Buisman, M., Allen, J., Fouarge, D., Houtkoop, W., Velden, R. van der - PIAAC: Kernvaardigheden voor Werk en Leven, resultaten van de Nederlandse survey 2012 (oktober 2013)

Christoffels, I., Baay, P., Bijlsma, I. en Levels, M. - Over de relatie tussen laaggeletterdheid en armoede (mei 2016)

Heide, I. van der en Rademakers, J. - Laaggeletterdheid en Gezondheid. Stand van zaken (2015)

Researchcentrum voor Onderwijs en Arbeidsmarkt/ROA - Maastricht University - Regionale spreiding van geletterdheid in Nederland (mei 2016)

Websites

Stichting Lezen & Schrijven: Feiten
http://www.lezenenschrijven.nl/feiten/laaggeletterdheid/ (augustus 2016)

Stichting Lezen & Schrijven: Onderzoeksrapporten
http://www.lezenenschrijven.nl/feiten/onderzoekrapporten/ (augustus 2016)

CBS statline
http://statline.cbs.nl/Statweb/ Kerncijfers wijken en buurten 2015 (december 2016)

CBS statline
http://statline.cbs.nl/Statweb/ Kerncijfers wijken en buurten 2014 (december 2016)